

KONVENCIJA PROTIV TORTURE I DRUGIH SUROVIH, NELJUDSKIH ILI PONIŽAVAJUĆIH KAZNI ILI POSTUPAKA (1984)¹

(izvodi)

Države članice ove konvencije, *smatrajući* da, shodno principima Povelje Ujedinjenih nacija, priznavanje jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice predstavlja osnove slobode, pravde i mira u svetu; *smatrajući* da ta prava proističu iz dostojanstva neodvojivog od ljudske ličnosti; *smatrajući* da su države dužne da, na osnovu Povelje, naročito člana 55, podstiču opšte i stvarno poštovanje prava čoveka i osnovnih sloboda; *vodeći* računa o članu 5. Opšte deklaracije o pravima čoveka i o članu 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima prema kojima niko ne može biti podvrgnut torturi, niti surovim, neljudskim ili ponižavajućim kaznama ili postupcima; *vodeći* računa, takođe, o Deklaraciji o zaštiti svih lica od mučenja i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, koju je usvojila Generalna skupština 9. decembra 1975. godine; *u želji* da povećaju efikasnost borbe protiv mučenja i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka u čitavom svetu, *saglasile* su se o sledećem:

DEO PRVI

Član 1.

1. U smislu ove konvencije, izraz „tortura“ označava svaki akt kojim se jednom licu namerno nanose bol ili teške fizičke ili mentalne patnje u cilju dobijanja od njega ili nekog trećeg lica obaveštenja ili priznanja ili njegovog kažnjavanja za delo koje je to ili neko treće lice izvršilo ili za čije izvršenje je osumnjičeno, zastrašivanja tog lica ili vršenja pritiska na njega ili zastrašivanja ili vršenja pritiska na neko treće lice ili iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kom obliku diskriminacije ako taj bol ili te patnje nanosi službeno lice ili bilo koje drugo lice koje deluje u službenom svojstvu ili na njegov podsticaj ili sa njegovim izričitim ili prećutnim pristankom. Taj izraz se ne odnosi na bol ili patnje koje su rezultat isključivo zakonitih sankcija, neodvojivih od tih sankcija ili koje te sankcije prouzrokuju.

2. Ovaj član je bez štete po bilo koji međunarodni instrument ili bilo koji nacionalni zakon koji sadrži ili može sadržavati odredbe šireg značaja.

Član 2.

1. Svaka država članica preuzima zakonske, administrativne, sudske ili druge efikasne mere kako bi sprečila izvršenje akata torture na teritoriji pod svojom jurisdikcijom.

2. Kao opravdanje za torturu ne može se navoditi nikakva izuzetna okolnost bilo da se radi o ratnom stanju ili opasnosti od rata, unutrašnjoj političkoj nestabilnosti ili bilo kom drugom vanrednom stanju.

3. Kao opravdanje za torturu ne može se navoditi naredba neke pretpostavljene ličnosti ili organa vlasti.

Član 3.

1. Nijedna država članica neće proterati, isterati niti izručiti jedno lice drugoj državi ako postoje ozbiljni razlozi da se posumnja da može biti podvrgnuto torturi.

2. Da bi utvrdili postojanje takvih razloga, nadležni organi će voditi računa o svim relevantnim okolnostima, uključujući, eventualno, postojanje niza sistematskih, ozbiljnih, očiglednih ili masovnih povreda prava čoveka u toj državi.

¹ Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka usvojena je 10. decembra 1984. godine u Njujorku. Stupila je na snagu 26. juna 1987. godine. (*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 9/91)

Član 4.

1. Svaka država članica nastoji da se prema njenom krivičnom pravu sva akta torture smatraju krivičnim delima. Isti je slučaj i sa pokušajem vršenja torture ili nekog drugog akta koji izvrši neko lice, a koji predstavlja saučesništvo ili učestvovanje u aktu torture.
2. Svaka država članica određuje za ova krivična dela odgovarajuće kazne kojima je uzeta u obzir njihova težina.

Član 5.

1. Svaka država članica preduzima potrebne mere kako bi utvrdila svoju nadležnost za krivična dela spomenuta u članu 4. u sledećim slučajevima:
 - (a) ako je krivično delo izvršeno na teritoriji pod jurisdikcijom spomenute države ili na vazduhoplovima ili brodovima upisanim u toj državi;
 - (b) ako je navodno izvršilac krivičnog dela državljanin spomenute države;
 - (c) ako je žrtva državljanin spomenute države i ako ona to smatra potrebnim.
2. Svaka država članica preduzima, takođe, potrebne mere kako bi utvrdila svoju nadležnost za spomenuta krivična dela u slučaju da je navodni izvršilac tih dela na teritoriji pod njenom jurisdikcijom i da ga spomenuta država ne izručuje, shodno članu 8, jednoj od država spomenutih u tački 1. ovog člana.
3. Ova konvencija ne isključuje ničiju krivičnu nadležnost zasnovanu na nacionalnom zakonodavstvu.

Član 6.

1. Ako smatra da je okolnostima to opravdano, nakon razmatranja obaveštenja kojima raspolaže, svaka država članica na čijoj se teritoriji nalazi lice za koje se sumnja da je izvršilo krivično delo spomenuto u članu 4. obezbeđuje hapšenje tog lica ili preduzima sve potrebne sudske mere kako bi obezbedila njegovu prisutnost. To hapšenje i te mere treba da budu u skladu sa zakonodavstvom spomenute države; one se mogu sprovesti samo u roku potrebnom za pokretanje krivičnog gonjenja ili postupka za izdavanje.
 2. Spomenuta država prethodno neodložno vrši istragu radi utvrđivanja činjenica.
 3. Svako lice uhapšeno u skladu sa tačkom 1. ovog člana može neodložno da stupi u kontakt sa najbližim ovlašćenim predstavnikom države čije državljanstvo ima ili, ako je reč o apatridu, sa predstavnikom države u kojoj ima uobičajeno prebivalište.
 4. Ako je jedna država uhapsila jedno lice, u skladu s odredbama ovog člana, ona o tom hapšenju i okolnostima kojima se opravdava to hapšenje odmah obaveštava državu spomenute u tački 1. člana 5. Država koja sprovodi prethodnu istragu spomenutu u tački 2. ovog člana ubrzo o tome saopštava zaključke spomenutim državama i obaveštava ih o tome da li namerava da vrši svoju nadležnost.
- (...)

Član 10.

1. Svaka država članica staraće se da upoznavanje i informisanje o zabrani torture bude sastavni deo obrazovanja civilnog ili vojnog osoblja zaduženog za primenu zakona, medicinskog osoblja, vršilaca javnih funkcija i ostalih lica koja na bilo koji način mogu učestvovati u čuvanju, saslušanju ili ophođenju sa nekom uhapšenom, ili pritvorenom ili zatvorenom osobom.
2. Svaka država članica unosi spomenutu zabranu u utvrđena pravila ili uputstva u vezi s obavezama i dužnostima tih lica.

Član 11.

Svaka država članica vrši sistematski nadzor nad pravilima, uputstvima, metodama i praksom saslušanja i nad odredbama u vezi sa čuvanjem i postupanjem na bilo koji način sa uhapšenim, pritvorenim ili zatvorenim licima na nekoj teritoriji pod svojom jurisdikcijom, a radi sprečavanja svakog slučaja torture.

Član 12.

Svaka država članica stara se da nadležni organi neodložno izvrše nepristrasnu istragu svaki put kad postoje opravdani razlozi da se posumnja da je akt torture izvršen na nekoj teritoriji pod njenom jurisdikcijom.

Član 13.

Svaka država članica obezbeđuje svakom licu koje tvrdi da je bilo podvrgnuto torturi na nekoj teritoriji pod njenom jurisdikcijom pravo da se žali nadležnim organima spomenute države, koji će neodložno i nepristrasno ispitati slučaj. Preduzeće se mere radi obezbeđenja zaštite lica koje se žalilo i lica kao svedoka od svakog lošeg postupanja ili bilo kakvog zastrašivanja zbog podnesene žalbe ili bilo kakve date izjave.

Član 14.

1. Svaka država članica, u svom pravnom sistemu, garantuje žrtvi nekog akta torture pravo dobijanja naknade i pravednog i odgovarajućeg obeštećenja, uključujući sredstva potrebna za njegovu što potpuniju rehabilitaciju. U slučaju smrti žrtve akta torture, naslednici prava te žrtve polažu pravo na obeštećenje.
2. Ovaj član ne isključuje nikakvo pravo na obeštećenje koje bi imala žrtva ili bilo koje drugo lice u skladu s nacionalnim zakonodavstvom.

Član 15.

Svaka država članica stara se da izjava za koju se dokaže da je dobijena torturom ne može da bude navedena kao dokazni elemenat u nekom postupku, osim protiv lica optuženog za torturu da bi se utvrdilo da je izjava data.

Član 16.

1. Svaka država članica obavezuje se da će na teritoriji pod svojom jurisdikcijom zabraniti primenu drugih dokumenata o uvođenju surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, a koja nisu akta torture utvrđena u članu 1, ako takva akta vrši predstavnik javne funkcije ili neko drugo lice koje istupa u službenom svojstvu ili na njegovo podsticanje ili sa njegovim izričitim ili prećutnim pristankom. Posebno, obaveze navedene u čl. 10, 11, 12. i 13. primenjuju se tako što će pojam torture biti zamenjen pojmom drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.
2. Odredbe ove konvencije ne idu na štetu odredaba bilo kog međunarodnog instrumenta ili nacionalnog zakona koji zabranjuje surove, neljudske ili ponižavajuće kazne ili postupke ili koji se odnose na izdavanje ili proterivanje.

DEO DRUGI

Član 17.

1. Obrazovan je Komitet protiv torture (u daljem tekstu: Komitet), čije su funkcije definisane. Komitet čini deset eksperata visokih moralnih kvaliteta čija je kompletnost u oblasti prava čoveka priznata i koji zasedaju u ličnom svojstvu. Eksperte biraju države članice, vodeći računa o pravednoj geografskoj zastupljenosti i značaju učešća u radu Komiteta nekih lica sa pravnim iskustvom.

(...)

Član 19.

1. Države članice podnose Komitetu, posredstvom generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, izveštaj o merama koje su preduzele da bi ispunile svoje obaveze u skladu sa ovom konvencijom, u roku od godinu dana, računajući od dana stupanja na snagu Konvencije za zainteresovanu državu članicu. Zatim, države članice svake četvrte godine podnose dopunski izveštaj o svim novim preduzetim merama i druge izveštaje koje Komitet zatraži.

2. Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija dostavlja izveštaj svim državama članicama.
3. Komitet razmatra svaki izveštaj i može da daje uopštene komentare o izveštaju koje oceni potrebnim, i dostavlja ih svakoj zainteresovanoj državi članici. Ta država članica može da ih dostavi Komitetu kao odgovor na sve primedbe koje smatra korisnim.
4. Komitet može odlučiti da u godišnjem izveštaju, koji sačinjava u skladu sa članom 24, ponovi sve komentare koje je formulisao u skladu sa tačkom 3. ovog člana, zajedno sa primedbama koje su o tom pitanju dobijene od zainteresovane države članice. Ako zainteresovana država članica to zahteva, Komitet, takođe, može ponoviti izveštaj koji je podneo na osnovu tačke 1. ovog člana.

Član 20.

1. Ako Komitet primi verodostojna obaveštenja za koja mu se učini da sadrže pouzdana obaveštenja o tome da se tortura sistematski primenjuje na teritoriji jedne države članice, on poziva tu državu da sarađuje u razmatranju tih obaveštenja i da ga, u tom cilju, obavesti o svojim opaskama o tom pitanju.
2. Vodeći računa o svim primedbama koje eventualno podnese zainteresovana država članica i o ostalim odgovarajućim obaveštenjima kojima raspolaže, Komitet može, ako to smatra opravdanim, da zaduži jednog ili više svojih članova da pristupe poverljivoj istrazi i da mu o tome hitno podnesu izveštaj.
3. Ako se istraga sprovodi u skladu sa tačkom 2. ovog člana, Komitet traži saradnju zainteresovane države članice. U dogovoru sa tom državom članicom, a radi istrage, može se predvideti poseta teritoriji te države.
4. Nakon što razmotri zaključke koje mu član ili članovi podnesu shodno tački 2. ovog člana, Komitet dostavlja te zaključke zainteresovanoj državi članici, kao i sve komentare i sugestije koje smatra umesnim imajući u vidu datu situaciju.
5. Celokupna aktivnost Komiteta spomenuta u tač. 1–4. ovog člana poverljiva je, a u svim etapama tog rada teži se postizanju saradnje sa državom članicom. Kada završi rad u vezi sa istragom vođenom u skladu sa tačkom 2. i nakon konsultovanja sa zainteresovanom državom članicom, Komitet može odlučiti da se u godišnji izveštaj koji on sačinjava u skladu sa članom 24. unese kratak izveštaj o rezultatima rada.

Član 21.

1. Svaka država članica ove konvencije može, u skladu sa ovim članom, izjaviti u svakom trenutku da priznaje da je Komitet nadležan da prima i razmatra saopštenja u kojima jedna država članica tvrdi da neka druga država članica ne ispunjava svoje obaveze na osnovu ove konvencije. Ta saopštenja se mogu primati i razmatrati u skladu sa ovim članom samo ako potiču od države članice koja je dala izjavu da priznaje, što se nje tiče, nadležnost Komiteta. Komitet ne prima nikakvo saopštenje koje se odnosi na državu članicu koja nije dala takvu izjavu. Navedena procedura se primenjuje u vezi sa saopštenjima koja se prime u skladu sa ovim članom:
 - (a) Ako država članica ove konvencije smatra da neka druga država takođe članica Konvencije ne primenjuje odredbe Konvencije, ona može, pismenim putem, da skrene pažnju toj državi na to pitanje. U roku od tri meseca, računajući od datuma prijema saopštenja, država kojoj je to saopštenje upućeno dostaviće državi koja je uputila saopštenje, objašnjenje ili bilo koju drugu pismenu izjavu kojom se objašnjavaju pitanja i koja treba da sadrži što je moguće više i što korisnija obaveštenja o pravilima postupka i o pravnim sredstvima, bilo da su već korišćena, bilo da se koriste ili se tek mogu koristiti;
 - (b) Ako u roku od šest meseci, računajući od datuma kada država kojoj je saopštenje upućeno primi to originalno saopštenje, pitanje ne bude rešeno na zadovoljstvo dveju zainteresovanih država članica, obe imaju pravo da podnesu to pitanje Komitetu, upućujući po jedno saopštenje Komitetu i drugoj zainteresovanoj državi;
 - (c) Komitet može biti nadležan za predmet koji mu je podnesen u skladu sa ovim članom samo nakon što bude siguran da su sva raspoloživa interna pravna sredstva iskorišćena i iscrpljena, u skladu sa opštepriznatim principima međunarodnog prava. To pravilo se ne primenjuje u slučajevima u kojima žalidbeni postupci prekoračuju razumne rokove niti u slučajevima u kojima je malo verovatno da će žalidbeni postupci dati zadovoljenje licu koje je žrtva kršenja ove konvencije;
 - (d) Komitet održava svoje sednice iza zatvorenih vrata kada razmatra saopštenja predviđena ovim članom;
 - (e) Pod rezervom odredaba stava (c), Komitet stavlja svoje dobre usluge na raspolaganje zainteresovanim državama članicama kako bi postigle mirno rešenje pitanja, zasnovano na poštovanju obaveza predviđenih ovom konvencijom. U tom cilju, Komitet može, ako to smatra potrebnim, osnovati *ad hoc* komisiju za pomirenje;
 - (f) U svakom sporu koji mu je podnesen u skladu sa ovim članom, Komitet može da zatraži od zainteresovanih

- država članica navedenih u stavu (b) da mu dostave sva odgovarajuća obaveštenja;
- (g) Zainteresovane države članice navedene u stavu (b) imaju pravo da budu zastupljene za vreme dok Komitet razmatra predmete i da daju primedbe usmeno ili pismeno, ili u jednoj i u drugoj formi;
- (h) Komitet mora da podnese izveštaj u roku od dvanaest meseci računajući od dana kada je primio saopštenje navedeno u stavu (b):
- (i) Ako je bilo moguće naći rešenje u skladu sa odredbama stava (e), Komitet se u svom izveštaju ograničava na kratko iznošenje činjenica i postignutog rešenja.
- (ii) Ako se rešenje nije moglo naći u skladu sa odredbama stava (e), Komitet se u svom izveštaju ograničava na kratko iznošenje činjenica; tekst pismenih primedaba i zapisnik o usmenim primedbama koje su iznele zainteresovane države članice dodaju se izveštaju.

Za svaki predmet izveštaj se dostavlja zainteresovanim državama članicama.

2. Odredbe ovog člana stupaju na snagu kada pet država članica ove konvencije daju izjavu predviđenu tačkom 1. ovog člana. Spomenutu izjavu država članica deponuje kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, koji kopije te izjave dostavlja drugim državama članicama. Izjava se može povući u svakom trenutku saopštenjem upućenim generalnom sekretaru. To povlačenje je bez štete po razmatranje svakog pitanja koje je predmet saopštenja već dostavljenog u skladu sa ovim članom; nikakvo drugo saopštenje jedne države članice neće se primiti u skladu sa ovim članom nakon što generalni sekretar primi saopštenje o povlačenju izjave, osim ako zainteresovana država članica nije dala novu izjavu.

Član 22.

1. Svaka država članica ove konvencije može, u skladu s ovim članom, izjaviti u svakom trenutku da priznaje da je Komitet nadležan da primi i razmatra saopštenja koja je dostavio pojedinac ili su dostavljena za pojedinca koji je pod njenom jurisdikcijom i koji tvrdi da je žrtva kršenja odredaba Konvencije od strane neke države članice. Komitet ne prima nikakvo saopštenje koje se odnosi na jednu državu članicu koja nije dala takvu izjavu.
 2. Komitet oglašava neprihvatljivim svako saopštenje koje je podneseno u skladu sa ovim članom, a koje je anonimno ili za koje on smatra da predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje takvih saopštenja ili da je nespojivo sa odredbama ove konvencije.
 3. Pod rezervom odredaba tačke 2, svako saopštenje koje mu je podneseno u skladu sa ovim članom Komitet upućuje državi članici ove konvencije koja je dala izjavu u skladu sa tačkom 1, a koja je navodno prekršila bilo koju odredbu Konvencije. U roku sledećih šest meseci, spomenuta država podnosi Komitetu pismeno objašnjenje ili izjavu kojom se objašnjavaju pitanja i navode, u slučaju potrebe, mere koje bi ona mogla preduzeti radi poboljšanja situacije.
 4. Komitet razmatra saopštenja koja je primio u skladu sa ovim članom, vodeći računa o svim informacijama koje su mu podneli pojedinci ili su podnesene za pojedince ili su ih podnele zainteresovane države članice.
 5. Komitet neće razmatrati nijedno saopštenje pojedinca u skladu sa ovim članom, a da se prethodno ne uveri u sledeće:
 - (a) da isto pitanje nije razmatrano i da se ne razmatra pred nekom drugom međunarodnom instancom nadležnom za istragu ili rešavanje spora;
 - (b) da je pojedinac iscrpeo sva interna raspoloživa sredstva; to pravilo se ne primenjuje ako žalbeni postupci premašuju razumne rokove ili ako je malo verovatno da će oni dati zadovoljenje pojedincu koji je žrtva kršenja ove konvencije.
 6. Komitet održava sednice iza zatvorenih vrata ako razmatra saopštenja predviđena ovim članom.
 7. Komitet saopštava svoje konstatacije zainteresovanoj državi članici i pojedincu.
 8. Odredbe ovog člana stupaju na snagu kada pet država članica ove konvencije daju izjavu predviđenu u tački 1. ovog člana. Država članica deponuje tu izjavu kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, koji dostavlja kopije te izjave ostalim državama članicama. Izjava se može povući u svakom trenutku saopštenjem upućenim generalnom sekretaru. To povlačenje je bez štete po razmatranje svakog pitanja koje je predmet saopštenja koje je već dostavljeno u skladu sa ovim članom. Nikakvo drugo saopštenje koje je dostavio pojedinac ili je dostavljeno za pojedinca neće biti primljeno u skladu sa ovim članom nakon što generalni sekretar primi saopštenje o povlačenju izjave, osim ako zainteresovana država članica nije dala novu izjavu.
- (...)

Član 24.

Komitet podnosi državama članicama i Generalnoj skupštini Organizacije ujedinjenih nacija godišnji izveštaj o aktivnostima koje će preduzeti u svrhe primene ove konvencije.

PRILOG

**ZAKON O RATIFIKACIJI KONVENCIJE PROTIV TORTURE I DRUGIH
NELJUDSKIH ILI PONIŽAVAJUĆIH KAZNI ILI POSTUPAKA**

(koji je usvojila Skupština SFRJ, na sednici Saveznog veća od 20. juna 1991. godine)

Član 3.

Skupština Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije daje sledeću izjavu:

„ - Jugoslavija priznaje, u skladu sa članom 21. stav 2. Konvencije, nadležnost Komiteta protiv torture da prima i razmatra saopštenja u kojima jedna država članica tvrdi da druga država članica ne ispunjava svoje obaveze na osnovu ove konvencije;

- Jugoslavija priznaje, u skladu sa članom 22. stav 1. Konvencije, nadležnost Komiteta protiv torture da prima i razmatra saopštenja koja su im dostavili pojedinci ili su dostavljena u ime pojedinaca koji su pod njenom jurisdikcijom i koji tvrde da su žrtve kršenja odredaba Konvencije od strane neke države članice.“